

DUŠICA KUNAVER, ZBIRATELJICA SLOVENSKEGA LJUDSKEGA IZROČILA

»Ko je bilo najhuje, smo prepevali«

Navdušenje nad ljudskim izročilom ji je bilo dano v zibelko – V vsaki ljudski pripovedi je resnica – Kmetu je pripoved pomočnica v njegovem življenju

Katja Petrovec

Njeno življenje je prepojeno s knjigami. Tistimi, ki jih je napisala, in drugimi, o katerih nenehno razmišlja, da jih še napiše. S knjigami na policah, katerih naslovi nakazujejo ljubezen do slovenskega ljudskega izročila, ljudskih pesmi in pripovedi, bajk in basni ter mitoloških bitij, ki še vedno živijo v zavesti vsakega od nas in nam kažejo pot resnice. **Dušica Kunaver** je upokojena učiteljica angleščine in ruščine, od nekdanje prevzeta nad slovenskim ljudskim izročilom, ki je bogato kot le redkokje na stari celini. Ko se je upokojila, ji je začel čas dopuščati, da podrobneje razišče naš pestri bajeslovni svet, poln vil, velikanov, škrafov, povodnih mož, in zapiše vse tisto, kar bi bilo morda že z naslednjo generacijo pozabljeno.

Pesmarica svetinja

Tako je nastala tudi zadnja knjiga Po poteh ljudskih pripovedi, katere soavtorica je in kjer so zbrane ljudske pripovedi iz savske doline. Od pripovedi o zlatorogu in ajdovski deklici v steni Prisanka, ki bi ju moral poznati vsak Slovenec, do pripovedi o velikanu hrustu, ki je naredil Šmarno goro, ali vilah, ki so priklicale vodo, da je nastalo Blejsko jezero, kar bi se moralo prenašati iz roda v rod vsaj pri tamkajšnjem domačem prebivalstvu, je prepričana Dušica Kunaver.

V knjigi so zbrane zgodbe, ki ostajajo v poduk, da se trdosrčnost ne splača, in take, ki so bile žive še pred nekaj leti, kot je pehtra baba ali

poganska starka zima iz Podkorena, ki bi jih bilo vredno obuditi zaradi njihove edinstvenosti v evropskem prostoru. »Človek je kot drevo in drevo ima korenine. Če nima korenin, potem je hlod. Vedeti moraš, kaj je zraslo iz tvoje zemlje,« pravi Dušica Kunaver.

Navdušenje nad ljudskim izročilom ji je bilo dano v zibelko. »Oče je bil zavedni Kraševcevec, pravi borec za svobodo. Mama pa je vedno prepevala, tudi med drugo vojno, ko smo bili lačni še in še. Za večerjo je prežgala žlico moke in jo zalila z vodo in temu smo rekli prežganka, v resnici pa je bila le topla voda z nekaj prežgane moke. Potem smo se usedli in peli. Z ljudsko pesmijo smo si resnično pomagali skozi hude čase,« se spominja. Kolikšno vrednost je imela ljudska pesem v njihovi družini, izdajajo ganljivi spomini o pesmarici in njenem očetu.

»Imeli smo razcefrano pesmarico, iz katere je mama vsak večer pela. Ko pa so prišli aretirat očeta, sem tekla za njim v sobo in videla, kako trga platnice s pesmarice in ji nadeva naslovnico neke druge knjige. Črk takrat še nisem poznala. Ničesar mi ni razlagal, a je vedel, da bomo imeli še kar nekaj policijskih pregledov, ker so mislili, da imamo doma javko. A predstavljate si, v tistih hudih trenutkih, ko je vedel, da ga bodo odpeljali, je šel reševati pesmarico, ki je preživela in je še danes naša svetinja,« se spominja.

Najlepši poklic

Da se je intenzivneje usmerila v raziskovanje ljudskega izročila, je krivo njeno poučevanje. Neskon-

čno si je želela postati učiteljica, skoraj osem let je zato izredno študirala, bila sedem ur v službi, poročena, diplomirala je z enim otrokom in drugim na poti. »Mislim, da sem imela najlepši poklic v življenju,« reče upokojena profesorica angleščine. V razredu je videla, kako zelo so otroci dojemljivi za ljudske pripovedke, da še tako nemiren razred umiriš, ko jim obljubiš, da boš na koncu ure povedal zgodbo, kako so vile naredile Blejsko jezero. Takrat nehajo dihati in odprtih ust poslušajo, doda.

Ko se je upokojila, se je lotila zbiranja vsega ljudskega. Po knjižnicah in domovih za starejše, kjer je dobila ogromno informacij. Nato se ji je nekega dne zdelo škoda, da piše le zase, in je začela objavljati. Najprej v časopisih, pozneje v knjigah. »Toliko vsega sem nagrmadila, da je bilo treba nekaj narediti iz tega,« pove. Ena njenih prvih knjig je bila Šege in pesmi pod lipo domačo. »Vsakemu učitelju bi prišla prav, da oplemeniti pouk. Že nekaj let pripravljam knjižico Ljudsko izročilo v šoli, razdelano po šolskih predmetih. Vse naše znanje izvira iz ljudskega. Težka industrija ni padla z Marsa, ampak je zrasla iz vaških kovačij. Tekstilna industrija se je razvila iz znanja vaških predic in tkalcev. O tem lahko govorita tudi fizik in matematik, ne le zgodovinar in slavist. Kot učiteljica sem 20 let podeljevala Vegova priznanja za matematiko, potem pa sem se nekoč vprašala, kaj sploh vem o Juriju Vegi. Predstavljajte si, da je iz nekega pastirčka Vegovega Jurčka zrasla taka veliči-

na! Naj matematik pove to otrokom. Da ne bodo občudovali le tujih stvari, če imamo pa doma toliko zanimivosti, na desettisoče ljudskih pripovedk in pesmi,« razlaga Dušica Kunaver.

Evropski praspomin

Kot učiteljica angleščine se je seznanila tudi s tujim izročilom in pomagala pri nastajanju knjige Skupne evropske korenine, v kateri je vsaka država prispevala po eno pravljico. Ugotovila je, koliko skupnega imamo Evropejci. Vsi imamo v svojem izročilu vile, škrate, zmaje ... »Kateremu koli Evropejcu boste dali narisati vilo, si bo ob tem zamislil dekle z dolgimi zlatimi lasmi v beli obleki. To je v evropskem praspominu. Preden so se jeziki razdelili na romanske, germanske, slovanske, je obstajal en sam indoevropski prajezik. In skupna kultura, miselnost. Ko je Karel Dežman leta 1868 objavil povest o zlatorogu, ki jo je slišal od nekega Trentarja, jo je prebral nemški pesnik Rudolf Baumbach in naredil iz nje krasno pesnitev s slovenskim naslovom Zlatorog. Pesnitev je bila v Evropi prava uspešnica in prevedena v vse evropske jezike. Evropa je začutila sebe v njej, ta svoj praspomin,« poudarja Dušica Kunaver, ki ji je žal, da dandanes tako malo vemo o našem kulturnem bogastvu, ki izhaja iz ljudskega izročila.

»Tako majhen narod smo, pa imamo toliko pripovedk. Naša kulturna dediščina je brez primere,« reče. »Za sabo imamo 1000 let tlačanstva, 400 let kmečkih puntov, 300 let turških vpadov, težko zgodovino. Vse to se zrcali v ljudskem izročilu, ki je prispevalo, da smo kot narod obstali kljub težki zgodovini.«

Ljubezen do domače

zemlje

V slovenskih bajkah in pripovedkah nastopajo bitja, kot so ajdi in velikani, žarkžene in vile, škratje bergmandelci, vile, zlatorog, pehtra baba, divji lovci, zmaji ... Ljudje so si z njimi razlagali naravne pojave, iskali v njih uteho, pomoč, nasvet. »V vsaki ljudski pripovedi je resnica. Kje je resnica, da je velikan hrust naredil Šmarno goro? V ljudski logiki. Veliko goro lahko naredi le velikan. Ali lahko poveš kaj bolj pametnega?« hudomušno vpraša. »Če gremo na Vršič, bomo videli, kako veliki so bili velikani, ko se bomo zazrli v ajdovsko deklico, okamnelo v steni. Vile in žarkžene so dobra bitja, vile boste plešejo v mesečnih nočeh, žarkžene so starejše in modrejše. Kmetu je pripoved pomočnica v njegovem življenju. In potem je Govočev ded z Dovjega nekega zimskega dne zaslišal glas žarkžene iz gozda: 'Bob sej, Govočev ded.' Ubogal jo je, posejal bob in drugo leto imel bogato letino. Kje je tu resnica? Da si je kmet bolj kot kar koli drugega želel nasveta, a mu ga nihče ni dal. Zato je prišla žarkžena in mu ga dala.«

Naj se sliši še tako pravljico, te pripovedke pomagajo ljudem živeti. Nekoč in danes. »Ko bo res hudo, veš, da bo prišel kralj Matjaž. Ker ga še ni, očitno še ni tako hudo in bomo že vzdržali. Veste, kakšna dragočnost je takšno upanje?« odgovarja Dušica Kunaver.

Nato se spomni, kako jo je pred leti poklicala prijateljica in vprašala, ali ima kakšno idejo, kako razbremeniti udeležence po napornem celotenskem kongresu makroekonomistov na Bledu. Dušica je odvrnila, naj najame avtobus in jih pelje pogledat ajdovsko deklico na Vršič, še prej pa jim je povedala pripovedko o vilah na Bledu, ajdovski deklici in

zlatorogu. »Začela sem pripovedovati: 'Once upon a time ... Nekoč pred davnimi časi ...' Udeleženci so mislili, da sem padla na glavo, po vseh njihovih učenostih je prišla neka stara mama in začela pripovedovati o vilah. Gledam njihove obraze in korajžno nadaljujem o ajdovski deklici, ki jo bodo čez eno uro videli v skali. Nihče ni več vedel, kaj je res in kaj ne, a njihovi obrazi so se začeli mehčati. Zvečer me je poklicala prijateljica z Vršiča in dejala: 'Večerno sonce se je uprlo v ajdovsko deklico in mi stojimo tu - ne očarani, začarani. Nihče ni utrujen in vsi trdijo, da imamo najbolj pravljico in lepo deželo.' Kakšna spodbuda je bila to zame! Ko vidiš vse te razumske ljudi, ki se odтажajo ob taki ljudski pripovedi! Sama pa si mislim, kakšno bogastvo imamo, kamor koli se ozremo,« še pravi. ♣

»Tako majhen narod

smo, pa imamo toliko pripovedk.

Naša kulturna dediščina je brez primere. Za sabo imamo tisoč let tlačanstva, 400 let

kmečkih puntov, 300 let turških vpadov, težko

zgodovino. Vse to se

zrcali v ljudskem izročilu, ki je

prispevalo, da smo kot narod obstali

kljub težki

zgodovini.«

Dušica Kunaver, ki je napisala več kot 150 različnih knjig, je prepričana, da je božično mizo še mogoče rešiti ter obuditi nekatere stare šege in običaje. / foto: Jaka Gasar